

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայ եկեղեցականներու կեանքին մեծագոյն դժբախտութիւններէն՝ մին եղած է քաղաքական գործերու խառնուելու փորձութիւնը: Հակառակ այն իրողութեան որ հոգևոր գործունէութեան դաշտը այնքան ընդարձակ է և պատասխանատու, կարգշիւ հոգևորականներ զիտակցաբար կամ անզիտակցաբար թոյլ կու տան որ քաղաքական ազդակներ և հոսանքներ գան ու խառնուին իրենց հոգևոր գործին:

Այսօր Հայաստանի մէջ ունինք սեփական կառավարութիւն, որ կը վարէ երկրին քաղաքական ճակատագիրը, իսկ արտասահմանի մէջ ալ կը գտնուին քաղաքական մեծամեծ կուսակցութիւններ, որոնք կրնան զբաղիլ քաղաքական գործերով՝ համաձայն իրենց պատկանած երկրին օրէնքներուն: Եկեղեցականը ունի իր ուրոյն և սեփական գործը, հետեւաբար պէտք չէ խառնուի իրեն չվերաբերող քաղաքական գործերու:

Եկեղեցականի մը գործունէութեան հարազատ դաշտն է եկեղեցին: Իր պարտականութիւնն է հոգ տանիլ իրեն վստահուած ժողովուրդին հոգևոր և բարոյական զարգացման: Եկեղեցական մը եթէ խղճի մտօք և արդիւնաւորապէս կատարէ իր այս պարտականութիւնը, արդէն իսկ զուլա հանած կ'ըլլայ այնպիսի մեծ գործ մը՝ որ արժանի կը դարձնէ զինքը երախտագէտ գնահատութեան:

Քաղաքական վարչաձևերը երկրէ երկիր կը տարբերին և յաճախ կը փոխան իրարու հակադիր: Միևնոյն երկրին մէջ իսկ վարչութիւնները կրնան ենթարկուիլ յաճախակի փոփոխութեանց. այդ վերիվայրուիները պէտք չէ ազդեն հայ եկեղեցականներու հոգևոր գործունէութեան, որ բոլորովին տարբեր մակարդակի մը կը պատկանի անտարակոյս:

Եկեղեցին իբրև աստուածային հաստատութիւն ունի յաւիտենական սկզբունքներ և անփոփոխ ուղղութիւն, որմէ պէտք չէ շեղի երբեք: Ունէ եկեղեցական իրաւունք պէտք չէ զգայ պատահական հովերու առաջատու բանալով եկեղեցւոյ նաւը ալեկոծութեան մատնելու: Անհատական նախաձեռնութեամբ «բարեկարգութեան» մանկունակ փորձերը եկեղեցիին մէջ անկարգութիւն և անիշխանութիւն յառաջացնելով՝ զայն քայքայելու միայն կը ծառայեն: Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դարաւոր, նախանձելի և պատկառելի աւանդութիւնները լրջութենէ և խոհականութենէ զուրկ ընթացքներով պէտք չէ խախտել, եկեղեցիին տեականութեան և բարգաւաճման սիրոյն իսկ: Այս կը պահանջուի ամէն հայ եկեղեցականէ որ նախանձախնդիր է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ փառքին:

Հայ եկեղեցականը պէտք է յանայ ուղիղ վարելու իր ակօսը և զգուշանայ ալ կամ անհակ խոտորիլէ: Իր ձեռքը հոգևոր մաճին վրայ դնող մշակը

պէտք չունի ոտքին տակ քաղաքական պատուանդաններ ձառարելու: Հոգիով երկիրնքի մէջ սաւառնիլ, իսկ միտքով ու մարմնով երկրի վրայ սողալ, ձախողութիւն միայն կը բերէ հայ եկեղեցականին: Հայ եկեղեցականը պէտք է իր ոտքերը պահէ կրօնական հաստատուն գետնի վրայ և զգուշանայ քաղաքական լարժուն գառիթափներու կողքին վերելակելու փորձերէ: Քաղաքական դարձուածներու և վերիվայրուիներու թոհուրոհին մէջ չէ որ պիտի դեզերի հայ եկեղեցականը իրեն ասպարէզ մը հայթայթելու համար, այլ արդէն իսկ ազատակող ճշգրիտ կարօտութեանց ընդառաջ երթալով պիտի գտնէ իսկական ծառայութեան լայնարձակ դաշտեր: Մառայելու կոչումը պէտք է որ խթանէ վիրքը դէպի գործ, և ոչ թէ իշխելու և տիրելու սին փառամոլութիւնը:

Փառամոլութեան կիրքը շատ եկեղեցականներու զահալէժ անկումին պատճառ է եղած: Փառամոլութիւնը, որ ինքնին դատապարտելի է, քառիցս դատապարտելի կը դառնայ երբ փառամոլը չի վարանիր անուղիղ և անխոստովանելի միջոցներ ալ կիրարկելու, գոհացնելու համար իր անյազուրդ ցանկութիւնը: Եկեղեցականը այնքան պէտք է խորշի զազանածածուկ գործերէ, որքան կը խորշի խաւարի իշխանէն՝ սատանայէն: Եկեղեցականի մը գործունէութեան դաշտը միշտ պէտք է ըլլայ բաց և լուսաւոր: Բարի գործերը լոյսի մէջ կը կատարուին և պէտք չունին մեկուսի կամ մութ թաքստոցներու: Խաւարի սէրը յատուկ է սատանային, և անոր հետևողները միայն կը փախչին լոյսէն: Աստուծոյ պաշտօնեան լոյսի և բարութեան սպասարկուն է գերազանցօրէն:

Եկեղեցական մը որ արհամարհանքով կը նայի Աստուծոյ և իր ժողովուրդին ծառայութեան, և հետամուտ կ'ըլլայ փափուկ աթոռներու և հանգըստաւէտ կենցաղի, ինքնին կը կորսնցնէ իր հոգևոր մշակի վարձքը: Նախ ծառայութիւն և ապա վարձատրութիւն, և այդ՝ առանց սակարկութեան: Պէտք է թողուլ Աստուծոյ կամքին որ իր ուզած ժամանակ և իր ուզած ձևով վարձատրէ իր նուիրեալ պաշտօնեաները: Աստուած անտես չ'ընէր զանոնք՝ որոնք իրենց կեանքը նուիրած են իր սիրոյ և խաղաղութեան թազաւորութեան ծաւալումին, որ է Եկեղեցւոյ գերազոյն նպատակներէն մին:

Եկեղեցին շինարար հաստատութիւն մըն է և ոչ թէ քանդիչ, և շինարար աշխատանք կատարելու համար անհրաժեշտ է ունենալ խաղաղութիւն: Ուր որ խաղաղութիւն չկայ, հոն մի՛ սպասէք որեւէ արդիւնաւոր աշխատանք: Անոնք որ խաղաղութեան յարգը չեն զիտեր, անոնք որ իրենց գոնուած վայրը կռուադաշտի վերածելու կիրքը ունին, չեն կրնար օգտակար ըլլալ Եկեղեցիին: Եւ ինչ բան աւելի ձեռնտու է խախտելու Եկեղեցւոյ խաղաղութիւնը, քան քաղաքական շռնոթութեան անխորհուրդ պատեհապաշտութիւնը:

Մեր եկեղեցիներն ու վանքերը խաղաղ և արդիւնաւոր կեանքի վառարաններ դարձնելու զխաւոր պայմանը այն է որ եկեղեցականները չխառնուին քաղաքականութեան: Հայոց վանքերուն իսկական կոչումն է ըլլալ հոգևոր մշակոյթի լուսարուխ վառարաններ, հետեւաբար ինչ բան որ կը խանդարէ այդ բարձր կոչումին իրագործումը՝ պէտք է հեռու պահուի մեր վանքերէն: Արդէն դաժան տարիներ դժբախտաբար քանդած ու աւերած են մեր հարիւրաւոր վանքերը, և մատի վրայ համրուող նմոյշներ միայն կը մնան մեզի. պէտք է

դուրգուրալ տոնոց վրայ, և չընել ոչ մէկ բան որ կրնայ դանոնք տկարացնել, կամ վտանգել անոնց կացութիւնը: Այս հոգածութիւնը պէտք է ցոյց տայ ամէն հայ և մանաւանդ ամէն հոգևորական:

Եկեղեցական և միայն եկեղեցական գործունէութեան պէտք է նուիրուի հայ եկեղեցականը: Այս պէտք է ըլլայ կանոնը ամէն հայ եկեղեցականի, ինչ աստիճանի վրայ ալ գտնուի ան:

Հայ եկեղեցականներու միակ քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ քաղաքականութեան չխառնուիլ:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ներկայ դարը, շատ մը ուրիշ հարցերու կարգին, ծնունդ տուած է նաև եկեղեցւոյ ծառայութեան համար անհրաժեշտ թիւով պաշտօնեաներու պատրաստութեան հարցին:

Հին դարերուն եկեղեցին ունէր ոչ միայն պէտք եղած չափով հոգևորական պաշտօնեաներ, այլև շատ աւելին. այնպէս որ դժուարութիւն կը զգար ոչ թէ եկեղեցականներու նուազութեան՝ այլ չափազանց առատութեան պատճառով:

Հիմա կացութիւնը բոլորովին փոխուած է, և քրիստոնէական շատ մը եկեղեցիներ, որոնց կարգին և մեր Հայաստանեայց եկեղեցին, կը տառապին հոգևորական պաշտօնեաներու պակասէն: Ամէն տարի, աշխարհի հինգ ցամաքամասերէն դիմումներ կը հասնին Երուսաղէմ, խնդրելով որ հոգևորական պաշտօնեայ մը զրկուի այս կամ այն եկեղեցիին: Ի՞նչպէս կարելի է դարմանել այս տխուր կացութիւնը, և օժտել մեր եկեղեցիները անհրաժեշտ եկեղեցականներով:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակօբեանց Վանքը, ինչպէս յայտնի է, վաղուց ի վեր եղած է մին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգևոր այն կեդրոններէն, որոնք հասցուցած են եկեղեցւոյ ծառայութեան դաշտին համար եփուն հոգևորականներ: Ան հիմա ալ կը շարունակէ կատարել իր այդ պարտականութիւնը, բայց ներ. Ան հիմա ալ կը շարունակէ կատարել իր այդ պարտականութիւնը, բայց ոչ այն չափով, ինչ չափով որ ինքը կը փափաքէր և ուրիշները կ'ակնկալէին: Այս անբաւականութեան պատճառները շատ են անշուշտ, բայց առաջինը և ամենէն կարևորը պակասն է աշակերտներու, եկեղեցականութեան թեկնածու ամենէն կարևորը պակասն է աշակերտներու, եկեղեցականութեան թեկնածուներու: Այդ պակասը դարմանելու համար մենք կը խորհինք քանի մը կերպեր:

Ա. — Այն համայնքները որոնք պէտք ունին եկեղեցականի, ամուսնացեալ կամ կուսակից, իրենք կ'ընտրեն իրենց թեկնածուն կամ թեկնածուները, նախընտրաբար Գլխաց Դասերու անդամներէն, կամ Կիրակնօրեայ Վարդերու, նախընտրաբար Գլխաց Դասերու անդամներէն, որոնք կու գան ժարաններու ուսուցիչներուն կամ աշակերտներուն շարքերէն, որոնք կու գան Երուսաղէմ և իրենց ուսման և տարիքին համաձայն դասարաններու մէջ կը ծառայեն և իրենց ուսուցման ընթացքը աւարտելէ ետքը կը ձեռնադրուին, հոս կամ իրենց պատկան թեմին մէջ, և կը լծուին եկեղեցւոյ ծառայութեան:

Բ. — Փահանայ հայրերը յատկապէս, աւելի քաջ ըմբռնելով Աստուծոյ ծառայութեան յարգը, իրենց զաւակներէն մին, յարմարագոյնը, կ'ընծայեն Ե.